

Уявне місто Львів : роман

Щерек Зємовіт

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Юрій Завадський

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Лайон

1

На львівському Ринку та на сусідніх вуличках крутиться хлопець у костюмі лева. Талісман міста або реклама. Голова лева важка, а тому схилена набік. Хвіст трохи вкорочений і підіпнутий, аби не був такий довгий і не волочився землею. Це схоже на техніку, яку використовував Іа з історії про Вінні-Пуха. Вже осінь, холоднувато, і лев потирає лапами плечі — костюм не зігріває, а вдягнути куртку левові здається нерозумним, бо хто таке бачив: лев у куртці? До того ж лев'ячі лапи не пролізли би крізь рукави людської куртки.

Зазвичай, коли його бачу, він собі сумно чалапає. І не дивно. Ходити у ролі лева Львовом пізньої осені — не найкраще заняття. Людина ж мерзне, накочуються депресивні думки, а навколо п'яні туристи відпускають жартики, діти хочуть тебе погладити чи потягнути за хвіст, а батьки цієї миті їх фотографують. Нелегко набратися життєрадісності задля цих набридливих придурків, коли холодно, нудно, виснажливо, платять мало, а ще ця велика лєвова голова весь час по-ідіотськи нахиляється, ніби ось-ось відпаде.

Злий, утомлений лев ходить вулицями Львова, зазираючи у вітрини вишуканих ресторанів, за якими стоять стоси вишуканих делікатесів — солодкі, солоні, кислі й умами 1, і все це за такі гроші, що у пересічного громадянина від такої соціальної нерівності мимохіть рука тягнеться до ножа. А ще — всі ці польські чи якісь інші туристи — їм дешево, бо їм пощастило заробляти у валюті, яка не впала, як українська гривня. Іноді лев зупиниться, щоби сфотографуватись, іноді стягне свою кляту голову та з кимсь балакає. Наприклад, із колегою-художником, переодягненим у трансформера, який стоїть на розі Ринку, Руської та Сербської біля дверей закладу з еротичним шоу. Трансформер гарно зроблений, має все необхідне: колеса біля ніг, муляж радіатора на грудях,

навіть крила на спині, схожі на дверцята легкового автомобіля, а замість очей світяться блакитні фари. Він позує фотографам, як і лев, намагаючись поводитися радісно, й іноді це йому вдається, та помітно, що його також поволі все починає нервувати.

Приміром, через те, що до нього підбігає захоплена дитина, трансформер розвертається, нахиляється, щось гарчить і загрозовито блимає синіми світлодіодами. Й ось маля витріщає перелякані очі, потім вибухає істеричним криком, який, мабуть, чути на всю Площу Ринок, робить різкий розворот і біжить назад, до по-міщанськи обурених батьків.

І поки що ні стрибучий лев, ні трансформер навіть не здогадуються, що війна знову на порозі. Тому що до нападу Росії ще кілька місяців. Тому що вже листопад. Винятково приємний, але листопад. Американці вже розіслали інформацію всім союзникам, Україні теж, і поки всі сподіваються, що це фейк, розвідка надала інформацію всім, кому вона потрібна. А леву чи трансформеру — ні.

Є ще дівчинка на роliках, одягнена як жінка-янгол, яка їздить навколишніми вулицями. Вона у білому вбранні, з крилами, прикріпленими до плечей. Іноді дає п'ять леву, іноді розмовляє з трансформером, іноді лається, в'їжджаючи на роliках на бруківку, і тоді можуть чорти взяти — людина трясеться у цьому янгольському одязі, з цими крилами, а люди витріщаються та регочуть, чекаючи, коли янгол звалиться на землю.

Також міським курйозом є хлопець у формі УПА з пофарбованим у білий колір німецьким пластиковим шмайсером, перекинутим через плече. Він торгує туалетним папером зі зображенням Путіна, щоби його портретом можна було підтиратись, і патріотичною літературою, яку називає «мудrimi книжками». Серед них є також книги цього упівця, адже написано на ламінованій табличці: «Книги з автографом автора. Автор — це

я».

— Про що ці книжки? — остовпіло запитав я, і він поглянув на мене, як на дурня.

— Про Батьківщину, — відповів він.

А ще є хлопці, які прикидаються фотографами з XIX століття, чіпляються до дівчат, кажучи: «Ви у газеті, хочете подивитися?». І коли хтось на це реагує, фотографують її на цифрову камеру, вмонтовану в старосвітський корпус, отакий із покривалом. Вони монтують світлину на комп'ютері, ніби це перша шпальта старої сторічної газети, роздруковують її та продають. Коли не нападають на перехожих, то сидять на тротуарі і, замислені та сумні, курять цигарки біля місця під назвою «Копальня кави». Це приміщення, як і багато інших у Львові, належить холдингу!FEST, найбільшій гастромережі міста. Сам міський голова Андрій Садовий звинувачував їх у монополії, а згодом, коли вони якось домовилися, дозволив відкрити ще одну кнайпу посеред Площі Ринок, просто в Ратуші, під його ж кабінетом.

Якось я захотів поспілкуватися і запитав, як ідуть справи, мене ледь стусанами не прогнали геть.

У «Копальні кави» натовп, офіціанти вже втомлені, перевантажені роботою, а іноді й роздратовані. У «Дзизі», яка також віднедавна належить холдингу!FEST, вони настільки зайняті, що, як відомо, часто плутають замовлення, тим більше, що їм доводиться ділити рахунки на дві частини — алкоголь окремо, їжа окремо. Ба більше, клієнти постійно волають і нервують через переплутані замовлення. У барі «Фацетка» краще не розмовляти з персоналом, якщо вони не дивляться на вас і не дають зрозуміти, що звертають на вас увагу, оскільки їм доводиться у кілька очей контролювати натовп і столики. І коли ви вириваєте їх із цього розміреного трансу, то можете зіпсувати їхні розрахунки, і їм доведеться робити це ще раз. Вони будуть розлючені.

А на Шевській, під «Бачевським», гомонять кілька польських молодих веселунів. Високі, коротко та свіжопідстрижені, чисто виголені, кучеряві, галасливі, дотепні — знайомий тип. Такі веселі хлопці виходять із трамвая чи кнайпи у п'ятницю ввечері. Не те, щоб вони були агресивними, та коли десь з'являються, кожен закуток наповнений ними. Вони вже злегка напідпитку, їм весело, викурять усе, що є, а потім зайдуть у той «Бачевський», дорогу та вишукану ресторацію, яка підписалася під брендом найвідомішої горілчаної фабрики довоєнного Львова. Він нібито не пов'язаний із родинною компанією Бачевських, але, можливо, щось спільне є...

Тож польські хлопці курять свої цигарки перед будинком Бачевських, теревенять і лупають очима: ходить наш сумний і замислений міський лев. Ходить Старим містом у рамках своїх службових обов'язків. Із великою кривою головою, задубілий, потирає лапами плечі, а польські веселі хлопці вже регочуть із нього, мовляв:

— О, курва, патш, лайон!

— Я єбе, лайон!

— Е! Лайон! Лайон! Сема, лайон!

Лев здивовано зиркає на хлопців із-під цієї кривої голови, автоматично хоче позувати для світлини, адже це така робота, та хлопці зовсім не хочуть його фотографувати, тому розгублений лев зупиняється і підіймає голову, ніби лицарський шолом, не дуже тямлячи, що від нього вимагають.

А хлопці, бац — тиснуть йому руку та починають розпитувати:

— Лайон, ти не бачив ту чувіху, янгола на роликах? Вона суперова, Лайоне! Вона же твоя подруга, чи не так? У тебе є її номер?

А я йду далі, заходжу до Ратуші, де на мене чекає мер Львова Андрій Садовий. Який там мер: окрім того, що він мер, він ще й успішний бізнесмен, політик національного масштабу, колишній

кандидат у Президенти України. Людина, яка змінила обличчя Львова та перетворила його на, як кажуть, «європейське місто». Людина-легенда. Ратуша гарно обкладена мармуром, в одній ніші — погруддя митрополита Шептицького, в іншій — короля Данила Галицького, а також прапори ЄС, України та Львова.

Садовий пригощає мене чаєм, виходимо на балкон. Мер — високий, у барвистому светрі, неформально одягнений («більш по-людськи», — жартує він) — позує для фото зі здійнятими догори обома великими пальцями на тлі Площі Ринок, повної людей і кнайп, і ми починаємо вступну розмову про туристичний і ресторанний сектори, якими славиться Львів і які він хоче просувати у світі.

— Розумієте, — починає Андрій Садовий, — коли я прийшов сюди працювати 2006 року, у нас було близько 100 000 туристів на рік, а до пандемії — два з половиною мільйони. Ми навіть вигадали гасло: «Відкритий для світу». Львів відкритий для світу.

— Хо-хо, — відповідаю я, — муніципальний бюджет, мабуть, неабияк поповнюється за рахунок цього туризму!

Садовий злегка посміхається та підозріло блимає очима.

— Ні, бо ні для кого не є таємницею, що ця галузь не платить багато податків, — повільно каже він. — Підприємства намагаються оптимізувати витрати, оскільки українське законодавство дозволяє їм це робити.

— А...

— Мене більше хвилювало те, що гастрономія створює багато робочих місць. Я поставив собі завдання: дати роботу молоді. І це завдання виконане.

З балкона бачу, як із вулиці Шевської виповзає втомлений лайон. Він тримає голову під пахвою та з покірним виразом обличчя курить цигарку.

А тут росіяни, курва, розгортають війська навколо кордонів.

2

Але гаразд. Літо триває. Спека. Неможливо дихати. До російського нападу ще пів року.

Алеями та проспектами Старого міста, проспектом Свободи, колишніми Гетьманськими валами, туристи прогулюються в урочистій замисленості. Вони йдуть із примруженими від нудьги і сонця очима. Йдуть напівсонні. Це важко витримати, але якщо ти приїхав до цього розрекламованого Львова, то не для того, щоб сидіти в готелі — ти повинен виконувати своє туристичне домашнє завдання. І неважливо, ти турист із Польщі, чи зі сходу України, чи — бо їх останнім часом дуже багато — з Туреччини, країн Перської затоки або Індії.

Можливо, не для всіх згадане домашнє завдання аж таке непосильне. Полякам трохи гірше, бо вони завжди мусять ходити на Личаківський цвинтар, а це дуже далеко. Мало прогулятися Площею Ринок та прилеглими вулицями, треба ще їхати трамваем або йти пішки вулицею Пекарською, мордуючись на сонці та сумно тягнучись, як на якомусь параді, добрих пів години.

Є туристи, які, правда, в захваті, але й ті вже втомилися від цієї прогулянки, бо є цікавіші заняття, ніж цілими днями блукати брукованими вуличками, нехай навіть найкрасивішими. І як тільки вони десь сідають, всі з полегшенням дістають телефони, запитують в офіціанта пароль до Wi-Fi, бо роумінг дорогий, і завантажуються в набагато цікавіший світ.

Спостерігати за цими людьми за столами, зануреними у відчуття глибокої безглуздості, трохи нагадує, як ото падати у прірву.

Батьки родин-гастролерів порпаються у своїх камерах. На їхніх обличчях відображена терпляча втома від блукання містом, сидіння з сім'єю в кафе, поглинання кави та морозива і неговоріння ні про що цікаве. Від цього шоу під назвою «Сімейний час». Вони споглядають на своїх дітей і згадують, як їх зуть і в якому вони

класі, глипають на своїх дружин, з відчаєм відзначаючи, що, загалом, знають їх здебільшого в обличчя.

Матерям теж набридло ходити по старій, втомленій бруківці, їхні ноги болять у витончених мешточках. Діти скаржаться, бо їм краще побавитися. Батьки воліють переглядати телевізор. Матері теж, але вони мовчать; зазвичай це була їхня ідея вирватися з дому і поїхати на вихідні до Львова, бо «мабуть, багато чого змінилося, можна було б кудись поїхати, а не сидіти все життя вдома». Отримати щось від цього життя. Й ось вони мають: сидять на цьому сонці, в цій нісенітниці, в цій абсолютній порожнечі.

Туристична поїздка до красивого міста як один із останніх великих ритуалів.

І вони їдуть. Поляки, німці, саудівці, еміратівці, іноді деякі німці, американці, канадці — переважно з української діаспори.

— This is the building of the Opera Theater, — каже екскурсовод групі туристів. — Have you been to Vienna?

Кілька рук піднімається вгору.

— Good, — коментує екскурсовод. — So this one is like the one in Vienna 2.

Туристи прибувають в аеропорт імені Данила Галицького. Названий на честь короля, щоб не казали, що Україна — це тільки пострадянщина і тільки якісь секретарки, терористи та теоретики, а й тут був старий добрий європейський феодалізм. А смуги аеропорту, під темним небом, з вузькою смужкою урбаністичного світіння між землею і важкими хмарами, виглядають як листівка з іншого світу. Потім, коли туристи проходять паспортний контроль, їх зустрічають уважним і холодним поглядом молоді прикордонниці в елегантній зеленій формі — адже саме жінок Україна поставила на чергування в рамках заходів із покращення свого іміджу. Але туристи стримано, схвильовано озираються довкола. Адже це Україна, країна-у-якій-іде-війна.

Якось на авторській зустрічі в Брюсселі мене запитали, чи чути постріли у Львові. Тому що загалом було б цікаво поїхати, ціни заохочують, але чи не занадто близько до лінії фронту?

Тоді це було ще нечувано. І нікому не спадало на думку, що одного дня це станеться.

І мені не вірили, коли казав, що зі Львова до Берліна на триста кілометрів ближче, ніж до Донбасу. Донбас — це інший світ. Донбас, Момбаса, Кіншаса, Львів, Псков, плов, генерал Герасимов.

Найкраще, що можна зробити на виході зі зали прильотів — це піти за групою американців і підслухати; вони ні хріна не переймаються і, попри всю культурну війну на своїй американській батьківщині, що ведеться в ім'я боротьби зі стереотипами, все одно вголос дивуються, що тут, в Україні, в країні війни, злиднів і посткомунізму, зала прильотів виглядає більш-менш як у «нормальному світі». Що в аеропорту імені короля Данила можна орендувати автомобіль, зняти гроші в банкоматі або поміняти їх в обмінному пункті, а не здійснювати тіньові операції з кіношними типами в спортивних штанах «Адідас» і з автоматами Калашникова за плечима.

Тож туристи виходять перед терміналом і бачать великі білборди. Їх вітає Львів. Львів, «місто кави і шоколаду», бо Львів просуває себе в Україні кавою і шоколадом (і намагається таким чином просунути себе у світі), й одразу після цього широка посмішка таксиста в темній шкіряній куртці та схожій на неї сутані. «Hotel? — запитує таксист. — Hotel? Taxi?»

Ось, будь ласка, якийсь таксист, трохи огрядний, зі статурою вертикальної котлети по-київськи, згори і знизу вузький, посередині широкий; і ось цей таксист підходить до арабської пари і вимовляє свою постійну акторську репліку: «Hotel? Taxi?», але араби його повністю ігнорують.

— Cheap hotel 3? — тож він намагається, але безрезультатно. Ігнор, навіть без «перепрошую».

І пішов далі ловити душі, але нічого не впіймав. Підійшов і до мене, я відмовився і просто стояв, дивився і курив біля дверей, на яких чомусь висіла картка, що вони не працюють, хоча працювали, і я побачив, як інший таксист, загалом теж трохи дельфінячий, підійшов до дельфінарію і сказав:

— Яке cheap, їм начхати на cheap, вони хочуть дорого і якісно!

— Йди в сраку, — без злості відповіла перша «котлета», після чого вони запалили по цигарці й стали спостерігати, як араби замовляють таксі через додаток, що є частиною глобалізації.

— Пипець, — хихикнула перша «котлета».

— Пипець, — погодилася друга.

З

Весь світ приїжджає до Львова. Індуси приїжджають до Львова. Турки. Приїжджають, бо гривня — не найстабільніша валюта у світі, а все доволі дешево. Крім того, Україна, послабивши перші пандемічні обмеження, перестала вимагати карантину від, скажімо, саудитів, і вже певний час не вимагає віз. Не те, щоб це працювало в обидва боки, але українці вже достатньо звикли до так званих асиметричних взаємин.

Саудівці, без своїх величних шат, просто в класичному вбранні близькосхідних парубків, виглядають як ловеласи з турецьких мильних опер. І здаються набагато молодшими, ніж у своєму традиційному вбранні. Тому що приїжджають вони скоріш за все в цивільному. Рідко в саудівському. Саудівські жінки також рідко приїжджають закутані. Частіше в хустках і масках проти ковіду; ковід став для них як подарунок неба, тому що після життя під чадрою вони у всій цій Європі з голим обличчям почуваються трохи як із голим задком, тому носять маски. І обличчя прикриває, і не так провокує ісламофобів, якими — у них теж ширяться всілякі чутки

— Східна Європа кишить, як мухами.

Тож патріархату — свічка, а гейропейським прогресистам — огарок про всяк випадок. Тільки незрозуміло, чи вдаються вони до глибшого аналізу того, наскільки ісламофобія у місцях, які вони відвідують, має справді прогресивне коріння.

Взагалі треба бути обережним, тому вони обережні. Вони маскуються. Лише іноді зустрічаються ті, хто не здається. Одного разу з вулиці Яна Жижки на вулицю Театральну виходило кілька серйозних парубків із акуратно підстриженими чорними бородами у супроводі кількох місцевих елегантних чоловіків, чії обличчя та вбрання видавали слово «контрагент». Позаду них на скромній відстані сунула пара дівчат у нікабах, схожа на пару чорних привидів. Перехожі крадькома фотографували їх, і я теж, адже це неймовірно складалося в цій львівській метушні, а одна жінка, зосереджено спостерігаючи за саудівцями в білому, зойкнула від переляку і схопилася за серце, коли дами в цих чорних примарних вбраннях несподівано вивалилися з-за рогу.

Львівська преса пише про «навалу гостей із Близького Сходу», але в позитивному ключі — що загалом добре, що вони заїжджають, що це приємні люди і з ними можна поспілкуватися через Google-перекладач. Працівники сектору громадського харчування, розвиненого мером Садовим, хвалять їх за те, що залишають великі чайові, і додають, що, без перебільшення, вони не так уже й різняться з місцевими, тільки, як відомо, безглуздо пропонувати їм алкоголь або свинину, хоча тут немає правил, тому іноді вони і з'їдять, і вип'ють.

— Європа закрита, my friend, — сказав мені ламаною англійською якийсь хлопець, як виявилося, саудівець, коли я сів за сусідній столик у кав'ярні на Лесі Українки. Я навмисне сів, аби зачaitися, приготуватися до нападу й заговорити з ним. Кажу «з ним», тому що, попри те, що з хлопцем сиділа дружина в масці і

хустці, я справедливо очікував, що навряд чи зможу з нею поспілкуватися. Вона взагалі не звертала уваги ні на мене, ні на чоловіка, лише постукувала пальцями по телефону. Саудівець, до речі, теж не звертав на неї уваги.

Він не дуже добре розмовляв англійською, тому дістав свій смартфон і ми спілкувалися через Google-перекладач. Я зрадив, що у цьому Львові правду пишуть, — як мені завжди казали тут, в Україні: «Журналіст — правду пише». Вони знають, що кажуть. А ще через Google-перекладач саудівці зробили офіціантці якесь складне замовлення.

«Мені дуже подобається приїжджати до Європи, — приблизно так писав мені саудівець, чергуючи це з кількома англійськими словами, складеними якимось нахрест, — тому що тут все схоже на казку. Замки на зелених пагорбах, самі зелені пагорби загалом, навіть без замків, зачаровують». «Зізнаюся, я віддаю перевагу, — стверджував він, — Франції, Німеччині, але пандемія й інші проблеми, а Львів, ось, будь ласка, відкритий». «Тільки, — додав він, — ісламофобія, ви ж не ісламофоб?»

Я запевнив, що ні, тобто, це не моя справа, хто що любить їсти й пити.

«Ти — не ісламофоб, — писав він, — але люди загалом дивно на нас дивляться, тому для мене було великим відкриттям, що існує ще й мусульманська Європа, така, як Сараєво».

«Гарне місто!» — захоплювався він, а його дружина просунула соломинку під маску, відпила лимонад і вперше зиркнула на мене.

— Втім, і в Сараєво нас уже не дуже люблять, — прокоментував він.

— А у Львові?

— Я ще не маю думки щодо Львова, — кивнув він, — але які тут гастрономічні послуги!

Так, що мають, то мають. На вибір, на колір. В тому чи іншому ресторані вам можуть подати заморожене свиняче сало в шоколаді як варіацію української страви та національної гордості, а в іншому — поєднуючи французьку кулінарну вишуканість із кавказькою рішучістю — фуа-гра у виноградній глазурі з чурчхели.

Щоразу новий магазин, бар, кнайпа чи заклад виглядає так, ніби його спроектували найкращі фахівці з дизайну. А ще тому, що їх часто проєктують найкращі фахівці з дизайну.

Так, навіть із вуст вибагливих, як ми всі знаємо, польських туристів все рідше можна почути у Львові, як колись казали, «що вони зробили з цим містом!». Натомість усі кивають головами на знак визнання: «Треба визнати, що тут вміють прикрашати».

Україна підхопила тренд на стиль. Вивісок стає все менше, принаймні в центрах міст і репрезентативних районах, але не тільки: багато високих стандартів у послугах. Навіть у пекарнях подалі від центру можна випити кави і з'їсти канапку чи пляцок, купити свіжий хрусткий хліб із обтягнутих тканиною кошиків, кафе або пересувні кав'ярні з'являються на кожному розі, так само, як і пристойні ресторани. І не лише для туристів.

• • •

Далі — у повній книжці «Уявне місто Львів : роман».

nashaknyga.com.ua